

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN ŞİDDET VE SALDIRGANLIK EĞİLİMLERİ*

Emine DURMUŞ**

Uğur GÜRGAN***

Özet

Bu çalışmada lise öğrencilerinin şiddet ve saldırganlık eğilimleri çeşitli değişkenler açısından ele alınmıştır. Araştırmada Öğülmüş (1995) tarafından geliştirilen 19 maddelik araç kullanılmıştır. Anket 2002-2003 eğitim-öğretim yılında Ankara Üniversitesi birinci sınıfına başlayan öğrenciler tarafından doldurulmuştur. Verilerin istatistiksel analizinde “varyans analizi” yapılmıştır. Öğrenciler tarafından en çok işaret edilen şiddet ve saldırganlık olayları şöyle sıralanmıştır:

1. Okulun masa ve sandalyelerini kasıtlı olarak kıran, bunların üzerini kazıyan veya çizen, tekme atarak duvarların boya ve badanasını kirleten öğrencilerin okulda bulunduğu ifade edilmesi (%70,9),
2. Okul sınırları dışında meydana gelen ve bazı öğrencilerin yaralanmasıyla sonuçlanan kavgalar (%70,1),
3. Okuldaki çeşitli öğrenci grupları arasında toplu kavga olayları (%70,1),
4. Okulda bazı öğrencilerin paralarının çalınması ya da özel eşyalarının kaybolması (%63,7).

Anahtar sözcükler: Şiddet ve saldırganlık, lise, okulda şiddet ve saldırganlık.

Abstract

In this study, the violence and aggression tendencies of high school students were studied by several variables. During the research, a 19-item questionnaire was used, which was developed and applied by Öğülmüş in 1995. The questionnaire was answered by the first year students at Ankara University in 2002-2003 academic year. Variation analysis was used in the given statistical analysis. According to the results, the most frequently selected ways of violence and aggression were listed below:

1. Indicating the presence of the students that were purposefully damaging the school's tables and chairs, scratching and writing on them, and staining the school walls by kicking them (70.9%),
2. fights that were taking place outside of the school boundaries, which injure some students (70.1%),
3. Fights between the group of students at the school (70.1%),
4. Stealing money from some students or loss of some belongings (63.7%).

Key words: Violence and aggressiveness (vandalism), high school, violence and aggressiveness at school

---

* Bu çalışma VII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresinde bildiri olarak sunulmuştur.
Yazışma adresi: ** Arş. Gör. Emine Durmuş, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bölümü. *** Arş. Gör. Uğur Gürkan Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bölümü, ugurgan@hotmail.com.

İnsan, karmaşık bir sistemdir. İnsanlardan oluşan toplumsal sistemler ise daha karmaşıktır. Okul, hem kendini oluşturan eğitim iş görenlerinden hem de davranışları üzerinde çalıştıkları öğrencileri yüzünden çok daha karmaşık bir yapıdadır (Başaran, 1996). Okul, eğitimi üreten ve değişik adlarla anılan tüm sistemlere verilen addır. Üniversite, fakülte, enstitü, yüksek okul, ilköğretim okulu, anaokulu, eğitim merkezi gibi tüm sistemler okul kavramıyla anılır (Başaran, 1996).

Okulun basitleştirme, temizleme ve denge kurma olmak üzere üç temel işlevi vardır (Akt:Tezcan,1985). Okulun basitleştirme işlevi, günlük hayatta birbiriyle iç içe olan çeşitli alanlardaki karmaşık bilgilerin sadeleştirilerek bireylere sunulacağı bir çevre yaratmayı içerir.

Temizleme işlevi; mevcut çevrenin işe yaramayan, değersiz ve zararlı özelliklerini ortadan kaldırmayı içerir. Denge kurma işlevi ise, toplumsal çevredeki çeşitli öğeleri dengelemeyi ve bireyi yakın çevresinin sınırlamalarından kurtarmayı içerir. Okul bu işlevleri yerine getirerek;

- Öğrencileri dış çevrenin güçlüklerinden korur ve onların yaşamlarını kolaylaştırır;
- Dış çevrede sık sık rastlanabilen ama istenmeyen davranışları okuldan içeri sokmayarak öğrenci davranışlarını

temizler;

- Okul dışındaki çevrede insanların kişisel özellikleriyle açıklanamayacak ölçülerdeki yaşama farklılıklarını dengeler (Başar, 1994).

Çocuğun ailesinden sonra, zamanının önemli bir bölümünü geçirdiği yerler okullardır. Okullar, bir yandan doğrudan eğitim ve öğretim işini yaparken bir yandan da toplumda suç oranlarının azalmasına hizmet edebilirler.

Kepepekçi ve Özcan (2002), okullarda suç önlemede kullanılacak stratejileri maddeler hâlinde şu şekilde özetlemişlerdir:

- Okul binalarının güvenliğinin sağlanması
- Okula alkol, uyuşturucu ve silah girişinin önlenmesi
- Okul ve sınıf havasının demokratik olması
- Okulda uyulması gereken davranış kalıplarının ya da disiplin kurallarının tüm öğrenciler tarafından bilinir hâle

getirilmesi ve herkese aynı şekilde uygulanması

- Disiplin sisteminde ödül ve ceza dengesinin kurulması, verilen cezaların şiddete başvurmada kendilerini nasıl koruyabileceklerinin gösterilmesi, stres ve öfke yönetiminin öğretilmesi
- Öğrencilerin takım çalışması yapmaya özendirilmesi
- Okulda psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin etkili bir şekilde yürütülmesi
- Öğrencilere hukuk eğitiminin verilmesi
- Öğrencilerde olumlu davranış değişikliğinin oluşturulması
- Ders dışı kültürel, sanatsal ve sportif etkinliklere yer verilmesi.

Öğrencilere işe yaramayan ve zararlı davranışlardan ya da modellerden arındırılmış bir çevre sunmak okulun temel işlevlerinden biridir (Başaran, 1996). Bu işlevini yerine getirebilmek amacıyla okul, çevrede var olan ama istenmeyen davranışları dışarıda tutarak, öğrencilere örnek alabilecekleri modellerden ve kazandırılmak istenen davranış kalıplarından oluşan temiz bir çevre hazırlamalıdır. Ancak buna rağmen

okullarda zaman zaman hırsızlık, dayak, saldırganlık vb. şiddet olayları meydana gelmektedir (Öğülmüş, 1995). Son zamanlarda bu olayların sayısının gittikçe arttığı batılı ülkeler, çeşitli tedbirler alarak okulun içindeki bireyleri korumaya çalışmaktadır. Ancak ülkemizde gerekli tedbirlerin alınmaması okul içi şiddet ve saldırganlık olaylarının artmasına neden olmaktadır.

Şiddet ve Saldırganlık

Şiddet; insanın varoluşundan günümüze uzanan süreçte çeşitli sorunların, çatışmaların sebebi ya da sonucu olarak gelişen bir sosyal durum, acı bir gerçektir. Günümüzde artan etkisi ile birçok sosyal bilimcinin araştırma konusunu oluşturmaktadır. Dünyada şiddet hakkında çok çeşitli araştırmalar yapılmasına karşın, şiddet somut çözüm bulunamayacak kadar karmaşık bir problemdir (Kocabaşoğlu ve Yavuz, 2000).

Gelişmiş ülkelerde yapılan çalışmalarda insanların yaşama biçimlerini değiştirmede en etkili teknolojik gelişimin televizyon olduğu saptanmıştır. Eğlence, bilgi, değerlerin farklılaşması, yemek yeme saati ve biçimi, düşünce biçimi, giyim tarzı, alışveriş, boş zamanları değerlendirme gibi. Bu değişim sırasında saptanan olumsuz etkiler ise;

- Saldırganlık ve şiddete neden olmak
- Bireyi, aile ve arkadaşlık ilişkilerinden uzaklaştırmak
- Tüketim davranışlarını değiştirmek
- Fantezi dünyasını çok canlı sunarak gerçeklerden uzaklaştırmak
- Hareketsizliğin, fiziksel gelişimi olumsuz etkilemesi
- Okuma zevkini azaltmak ve okuma süresini kısaltmak şeklinde ifade edilmektedir. (Kocabaşoğlu ve Yavuz, 2000).

Saldırganlığın ne olduğu herkes tarafından bilindiği kabul edilse de hangi davranışların saldırganlık olarak kabul edileceği net değildir (Öğülmüş, 1995). Freedman, Sears ve Carlsmith (1993) saldırganlığın en yalın tanımının “başkalarını inciten veya incitebilecek her türlü davranış” olduğunu, ancak eylemde bulunan kişinin niyeti de dikkate alındığında bu kavramın “başkalarını incitmeyi amaçlayan her türlü davranış” olarak tanımlanabileceğini belirtmektedirler.

Saldırganlık, bütün canlılarda ortak olan bir dürtüdür. Saldırganlık beslenme, korunma, cinsellik içgüdülerinin altında yer alan, onları birleştirip bütünleştiren bir alt içgüdü olarak ele alınmıştır (Balcıoğlu, 2000). Şiddet ise, çoğu zaman saldırganlık kavramıyla eş anlamda kullanılan bir kavramdır. Şiddeti, Morrison ve Morrison (1994) “yaralamak ya da zarar vermek amacıyla kullanılan fiziksel güç” ya da “güç ve kuvveti, başkalarını birtakım haklardan mahrum edebilecek şekilde adaletsiz bir biçimde kullanmak” olarak tanımlamışlardır (Akt. Öğülmüş, 1995).

Olweus (1999) şiddeti, “bir kimsenin fiziksel ya da bir nesne kullanarak diğer bireyi göreceli olarak ciddi sayılabilecek biçimde yaralaması ya da zarar vermesi” olarak tanımlamıştır. Görüldüğü gibi şiddet bir saldırganlık biçimidir. Saldırganlık, içine hem şiddeti hem de zorba eylemleri alan bir şemsiye kavram niteliğindedir (Akt. Pişkin, 2002).

Balcioğlu (2000) “psikolojik açıdan Şiddet”i, psikiyatrik olan ve çoğunlukla öldürme tarzına yönelik güç patlaması; “etik açıdan Şiddet”i, komşusunun mülkiyet ve hürriyetine yönelik saldırı; “politik açıdan Şiddet”i, iktidarı ele geçirmek ya da yasal olmayan amaçlar için iktidara ihanet etmek ve bu maksatla gücün kullanılması olarak açıklamaktadır.

Okullarda Şiddet ve Saldırıcılık

Saldırıcılık duygusunun yoğunluğu ve bu duygunun davranışa dönüşme sıklığı kiŐiye göre deđiŐir. Bunu bireyin içinde yaŐadıđı koŐullar belirler. Bir bakıma saldırıcılık, engelleme ile doğru orantılı olarak dıŐa vurulur.

Saldırıcılığın nereye yöneleceğini ise toplumdaki güncel sorunlar belirler. Bunun sonucu olarak genç, dinî, siyasi ya da başka türden akımlara katılır. Kişisel öfkesini belli bir akımın buyruğuna sokar. Gençlerdeki saldırıcılık hoŐ görülme de onlardaki öfkenin nedenini anlamak zor değildir. Çevresinde tanık olduğu düzensizlikler, eŐitsizlikler onun coŐkulu benliğinde tepki uyandırmadan edemez. Buna ek olarak, önündeki yolların tıkalı oluŐu onu umutsuzluğa sürükler; kendi kişisel yazgısı ile toplumun yazgısını özdeşleŐtirir ve kendi kişisel özgürlüğünün arayıŐına gider (Yörükoğlu, 1990).

Çocuklar ve gençler arasında meydana gelen Şiddet olaylarının sayısının BirleŐik Devletler’in her yerinde gittikçe arttığı bilinmektedir. 1988-1992 yılları arasında adam öldürme suçundan tutuklanan gençlerin sayısı sadece Ohio’da % 101 oranında artmıŐtır. Çocuklar ve gençler tarafından gerçekleştirilen Şiddet olaylarının sokaklarda artma eğilimi artık alarm vermektedir, bu olaylar yavaş yavaş devlet okullarında da yaygınlaŐmaktadır. “Ulusal Okul Kurulu Birliği” (National School Board Association) tarafından 700 okulun tarandığı bir araştırmada, okullardaki Őiddetin 5 yıl öncesine göre Şu anda büyük bir artış gösterdiği belirtilmektedir. Araştırmalar, ABD’de Eylül 1986’dan başlayarak 4 yıllık süre içinde okullarda 71 kişinin tabancayla öldürüldüğünü, 201 kişinin ciddi bir biçimde yaralandığını, 242 kişinin de tabanca kullanılarak rehin alındığını ortaya koymuştur. 100.000 den fazla gencin her gün okula tabanca getirdiği tahmin edilmektedir. 1991’de yapılan başka bir araştırmada da her 18 öğrenciden birinin okula tabanca getirdiği belirtilmiŐtir (Pietzak ve Petersen, 1998, Akt. Öğülmüş, 1995).

Almanya’da okullarda Şiddet eğilimi artıyor. Almanya Federal Kriminal Dairesi BKA’nın okullarda Şiddet konusunda hazırlattığı rapora göre, öğrencilerin çoğu ufak tefek saldırıcılık eğilimleri gösterirken, yüzde 5’lik bir kesim düzenli olarak Şiddet, tehdit ve hakarete baŐvurmaktadır. Rapora göre okul arkadaşlarının sıkıŐtırılması, hakaret edilmesi, dövülmesi, soyulması, marka giysilerin çalınması ve gruplar hâlinde Şiddet uygulanması okullarda giderek günlük olay hâline geliyor (Öğülmüş, 1995).

Yedinci ve sekizinci sınıfa giden yaklaşık 1200 öğrenci arasında yapılan anket sonuçlarına göre; çocukların yüzde 47’si, son altı ay içinde arkadaşları tarafından yumruklandıklarını ya da tekmelendiklerini söylüyor. Yüzde 5’i, bunun sık sık olduğunu, yani en azından haftada bir kez başlarına geldiğini anlatıyor. Bütün dikkatimizi bu gruba çevirmemiz gerekli. Başkalarına oldukça sık acı veren, onlara vuran, aŐađılayan, sözlü ve bedensel Şiddet uygulayan küçük bir grup bu. Silâh kullanımı da, bugün Őiddetin daha sert bir biçimini

oluşturuyor. Tabii silâhların olduğu bir yerde intihar olayları da daha kolay gerçekleşebiliyor, sık sık da cinnet olayları olabiliyor. Gençlerin yüzde 4'ü, başka öğrencileri silâhla tehdit ettiklerini belirtiyor. Yüzde 1'e yakın bir bölümü de bunu düzenli şekilde yaptığını vurguluyor (Krauss, 2003).

İngiltere'de zorbalığa uğrayan öğrenci oranlarını saptamaya dönük pek çok araştırmanın yapıldığı dikkati çekmektedir. Bu araştırmalarda kurban oranlarının % 4 ile % 36 arasında değiştiği görülmektedir. Bu ülkede Yates ve Smith (1989) tarafından ortaokul öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırmada haftada en az bir kez zorbalığa uğrayanların oranı % 10, ayda en az bir kez zorbalığa uğrayan öğrencilerin oranı ise % 22 olarak bulunmuştur. Ahmad ve Smith (1990) tarafından orta ve lise öğrencileri karışık yapılan bir araştırmada ise kurban oranlarının % 10 olduğu saptanmıştır. İngiltere'de yapılan bir diğer araştırmada, kurban oranlarının ilköğrencileri için % 10, lise öğrencileri için ise % 4 olduğu ortaya konmuştur (Whitney ve Smith, 1993). Aynı ülkede yapılan bir diğer araştırmada ise, genel olarak zorbalığa uğrayan öğrencilerin oranı % 22, fiziksel zorbalığa uğrayan öğrencilerin oranı % 36, kendilerine küfür edilen öğrencilerin oranı ise % 30 bulunmuştur (Pişkin, 2002).

Okul zorbalığı konusunda ülkemizde Karaman-Kepenekçi ve Çınkır (2001) tarafından lise öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışmada, öğrencilerin sıkça karşılaştıkları zorbalığın bedensel zorbalık olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin % 44'ü itme, %30'u saç kulak çekme ve %28'i bedene yönelik kaba şakalarla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin % 46'sı ad takma, %40,8'i sürekli takılma ve %29'u lâf atma kategorilerinde yer aldıklarını, yine çalışmaya katılan öğrencilerin % 43'ü cinsel içerikli sözler söylenmesi, % 22'si sarkıntılık olayları ile ara sıra karşılaştıklarını belirtilmektedirler.

Dokuz Eylül Üniversitesince Türkiye genelinde 11-16 yaş grubunda yer alan ilköğretim öğrencilerinin katılımıyla yapılan araştırma sonuçlarına göre, öğrencilerin % 44'ünün şiddete maruz kaldığı ve bu şiddet olaylarında, dayanın % 31'lik oranla öne çıktığı belirtilmektedir. Şiddete maruz kalan öğrencilerin % 47'sini erkeklerin oluşturduğu saptanırken, bu çocukların % 76,55'inin anne ve babasının arasında şiddetli geçimsizlik olduğu ve annenin baba tarafından dövüldüğü ortaya çıkmıştır. Araştırmaya katılan çocuklardan % 31,55'inin dayaya maruz kaldığı, eşyalarına zarar verilenlerin oranının % 8,52, gaspla karşılaşanların oranının % 4,27, cinsel bir davranışa zorlananların oranının ise % 1,74 olduğu anlaşılmıştır. Araştırma, % 17,01 ile şiddet olaylarının, daha çok evde geçtiğini ortaya koyarken, bunu % 14,19 ile okul, % 12,09 ile de sokak izlemektedir. Çocukların başkalarına karşı uyguladıkları şiddeti belirlemeyi hedefleyen araştırma ise öğrencilerin % 24,45'inin çabuk sinirlendiğini ortaya koymuştur.

Gazi Üniversitesinde gerçekleştirilen "orta öğretim kurumlarında fiziksel ceza uygulamaları" isimli araştırmada trajikomik sonuçlar ortaya çıkmıştır. Fakültenin değişik bölümlerinden 1. sınıfta okuyan 200 öğrenci arasında yapılan araştırmaya göre, "erkek, başarısız ve zayıf-çelimsiz öğrencilere" daha fazla şiddet uygulanmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin % 60'ı lise yıllarında fiziksel şiddete maruz kaldığını belirtirken, en çok başvurulan yöntemlerin başında % 52,6 ile tokatlama, % 17,9 ile kulak çekme, % 14,8 ile sopayla vurma gelmektedir. Bu yöntemleri daha düşük oranlarda sille tokat, cetvelle vurma, sarsma izlemektedir. Öğrencilerin % 27,4'ü fiziksel cezanın "sınıf kurallarına uymama", % 15,6'sı "okulda ve sınıfta kavga etme", % 13,5'i "arkadaşlarını rahatsız etme", % 9,8'i "merasimlere katılmama" gibi nedenlerle uygulandığını ifade etmektedirler. Öğrenciler bu ceza uygulamalarının davranış biçimleri üzerindeki etkisini %41,5 "Davranışları

daha da bozuluyordu.”, % 43,5 “Hiçbir değişiklik olmuyordu.”, % 15 “Davranışları düzeliyordu.” şeklinde ifade etmişlerdir (Mahiroğlu ve Buluç, 2003).

Ülkemizdeki okullarda meydana gelen şiddet olaylarıyla ilgili düzenli bir istatistik bulunmamasına rağmen, son yıllarda basına yansıyan haberlerde artma olduğu bilinmektedir. Şiddet olaylarının ergenlik döneminde artmasının sebepleri aşağıdaki gibi sıralanabilir (Balcıoğlu 2000):

1. Son yıllarda toplumdaki gelir adaletsizliğinin ve yoksullaşma oranının artması
2. Göç sebebiyle başta büyük kentler üzere çeşitli yerleşim birimlerinde oluşan kontrolsüz yapılaşma ve nüfus artışı
3. İşsizlik olgusunun verdiği güvensizlik
4. Kültürel yozlaşma ve yabancılaşma
5. Sosyal problemlerin çözümünde şiddete başvurma. Aile içi şiddetle okulda şiddet olgusunun olumsuzluğu
6. Eğitim-öğretim alanında yaratılan eşitsizliklerin ve haksız uygulamaların artması
7. Kalabalık sınıflar, psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin yetersizliği
8. Silâhlanma dürtüsünün kışkırtılması
9. Yazılı basınla, görsel medyanın şiddet öğeleri içeren program ve haberleri
10. Geleceğe dair umutlu olamama. Mutsuzluk ve kendine güven duygusunun azalması
11. Siyasî yönetimlere duyulan güvensizlik
12. Sürekli değişen eğitim politikaları, programları; kalitesiz, ezberci eğitime duyulan tepki
13. Orta öğretim disiplin yönetmeliğinin katı, yasakçı kuralları ve tek tip öğrenci beklentisi.

Okullarda özellikle de liselerde meydana gelen şiddet ve saldırganlık olaylarının diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de son yıllarda arttığı belirtilmektedir. Yabancı yayınlarda söz konusu ülkelerdeki olaylarla ilgili ayrıntılı bir biçimde istatistiksel bilgiler sunulmakta ve bu istatistiklere göre okullardaki şiddet ve saldırı olaylarının arttığı vurgulanmaktadır. Ülkemizde bu konuyla ilgili olarak kapsamlı ve güvenilir bir istatistik yayımlanmamıştır. Oysa okulların temel işlevlerinden biri, öğrencilere istenmeyen davranışlardan ve modellerden arındırılmış bir çevre sunmaktır. Üstelik okulda asayişin sağlanması ve öğrencilerin kendilerini güvende hissetmeleri, okullarda eğitim etkinliklerinin sürdürülebilmesinin de ön koşullarından biridir.

Amaç

Bu araştırmanın genel amacı; lise mezunu öğrencilerin şiddet ve saldırganlığa ilişkin ifadelerine dayalı olarak, liselerimizde ne tür şiddet ve saldırı olaylarının hangi sıklıkta meydana geldiğini betimlemektir. Araştırmada aynı zamanda öğrencilerin mezun oldukları lise türü, lise mezuniyet yılı, mezun olunan lisenin bulunduğu yerleşim birimi ve öğrencilerin cinsiyeti ile, okullardaki şiddet ve saldırı olayları arasında herhangi bir ilişki olup olmadığı incelenmiştir.

Yöntem

Bu araştırma, lise mezunu öğrencilerin ifadelerine dayalı olarak, liselerimizde meydana gelen şiddet ve saldırganlık olaylarıyla ilgili betimsel nitelikli tarama modelinde bir araştırmadır.

Araştırma grubu 2002-2003 eğitim-öğretim yılında A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesine bağlı; Rehberlik ve Psikolojik Danışma, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği, Sınıf Öğretmenliği, Okul Öncesi Öğretmenliği, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, Zihinsel Engelliler Öğretmenliği bölümlerinin 1. sınıfında okuyan toplam 358 öğrenciden oluşmaktadır.

Araştırma grubu 2002-2001-2000-1999-1998 yıllarında, genel lise, süper lise, Anadolu lisesi, endüstri meslek lisesi, kız meslek lisesi, Anadolu kız meslek, fen lisesi ve diğer devlet liselerinden (Anadolu Öğretmen lisesi/ çok programlı lise / akşam lisesi) mezun olan 380 öğrenciden oluşmaktadır. Anketlerin istenilen ölçütlere uygun olarak doldurulmayanları elenerek toplam 358 öğrencinin verileri değerlendirmeye alınmıştır.

Araştırma grubu öğrencilerinin yaşları 18 ile 23 yaş arasında değişmektedir ve yaş ortalaması 19,8'dir.

Grubun %65,6'sı kız (n=235), %34,4'ü erkek (n=123) öğrencidir.

Tablo 1. Öğrencilerin Yaşlarına Göre Dağılımı

Öğrencilerin Yaşları	Sayı	Yüzde (%)
18	49	13,7
19	123	34,4
20	94	26,3
21	41	11,5
22	20	5,5
23	31	8,6
Toplam	358	100

Araştırma grubundaki öğrencilerin %40,5'i genel liselerden, %26,8'i Anadolu liselerinden, %12'si yabancı dil ağırlıklı liselerden (süper lise), %8,7'si endüstri meslek liselerinden, %2,8'i kız meslek liselerinden, %1,7'si fen liselerinden, %7,5'i Anadolu öğretmen liselerinden, çok programlı liselerden ve akşam liselerinden mezun olmuşlardır.

Tablo 2. Mezun Olunan Lise Türüne Göre Öğrencilerin Dağılımı

Lise Türü	Sayı	Yüzde (%)
Genel Lise	145	40,5
Anadolu Lisesi	96	26,8
Yabancı Dil Ağırlıklı Lise (Süper Lise)	43	12
Endüstri Meslek Lisesi-Anadolu Meslek Lisesi	31	8,7
Kız Meslek Lisesi-Anadolu Kız Meslek Lisesi	10	2,8
Fen Lisesi	6	1,7
Diğer (Anadolu Öğretmen Lisesi-Çok Programlı Lise - Akşam Lisesi)	27	7,5
Toplam	358	100

Araştırma grubundaki öğrencilerin, %21,2'si 1997 ve 1998 yıllarında , %42,2'si 1999 ve 2000 yıllarında, % 36,6'sı 2001 ve 2002 yıllarında liselerden mezun olmuşlardır.

Tablo 3. Liseden Mezun Oldukları Öğretim Yılına Göre Öğrencilerin Dağılımı

Mezuniyet Yılları	Sayı	Yüzde
1997-1998	76	21,2
1999-2000	151	42,2
2001-2002	131	36,6
Toplam	358	100

Araştırma grubundaki öğrencilerin % 43'ü ilçelerdeki liselerden, % 32,4'ü il merkezlerindeki liselerden, %24,6'sı Büyük şehir merkezlerindeki liselerden mezun olmuşlardır.

Tablo 4. Yerleşim Birimine Göre Öğrencilerin Dağılımı

Yerleşim Birimine Göre Dağılımı	Sayı	Yüzde %
İlçe	154	43,0
İl Merkezi	116	32,4
Büyük Şehir	88	24,6
Toplam	358	100

Araştırma grubundaki öğrencilerin %24,6'sı büyük şehirlerde, % 32,4'ü il merkezlerinde ve % 43'ü de ilçelerde yaşamaktadır.

Veri Toplama Aracı

Liselerde ne tür şiddet ve saldırganlık olaylarının, hangi sıklıkta meydana geldiğine ilişkin veri toplamak amacıyla Öğülmüş (1995) tarafından geliştirilen 19 maddeden oluşan bir anket, veri toplama aracı olarak kullanılmıştır.

Öğülmüş(1995) anketini hazırlamak amacıyla, liselerde meydana gelen şiddet ve saldırganlık olayları ile doğrudan ilgili olan yayınları, günlük gazeteleri taramış; ayrıca pilot çalışma olarak farklı liselerde öğrenim gören bir grup lise öğrencisi ile yüz yüze görüşmeler yapmıştır. Ayrıca alan uzmanlarının görüşleri doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılarak hazırlanan ankete son şekli verilmiştir.

Ankette, liselerde meydana gelebilecek şiddet ve saldırganlık olaylarını içeren olaylar; kişilere yönelik ve mala yönelik şiddet ve saldırganlık olayları olmak üzere iki kısımda sorgulanmaktadır. Anketin doldurulması yaklaşık olarak 10 dakika sürmektedir.

Verilerin Analizi

Çalışma sonunda elde edilen veriler, SPSS ortamında varyans analizi yapılarak analiz edilmiştir. Maddelerin yüzdeler oranları üzerinde daha önceki çalışmaların sonuçları ile karşılaştırılması amacıyla yüzdeler oranları üzerinde yorum yapılmıştır.

Bulgular ve Yorum

Okullarımızda en çok karşılaşılan ya da lise mezunlarının ifadesiyle en sık olduğu ifade edilen ilk dört olay: **“Okulun masa ve sandalyelerini kasıtlı olarak kıran, bunların üzerini kazıyan veya çizen, tekme atarak duvarların boya ve badanasını kirleten öğrencilerin bulunması (%70,9)”, “okul sınırları dışında meydana gelen ve bazı öğrencilerin yaralanmasıyla sonuçlanan kavgalar (%70,1)”, “okuldaki çeşitli öğrenci grupları arasında toplu kavga olayları (%70,1)”, okulda bazı öğrencilerin paralarının çalınması ya da özel eşyalarının kaybolması (%63,7)”** şeklinde sıralanmaktadır. Araştırmamızda ortaya çıkan bu durum 1995 yılında Öğülmüş tarafından yapılmış olan benzer nitelikteki bir araştırmanın bulguları ile paralellik göstermektedir. Bu çalışmada birinci sırada çıkan madde **(okulun masa ve sandalyelerini kasıtlı olarak**

kıran, bunların üzerini kazıyan veya çizen, tekme atarak duvarların boya ve badanasını kirleten öğrencilerin bulunması %70,9) 1995'te ikinci sırada (%74,6) yer almaktadır. Bu araştırmada ikinci sırada görülen olay (**okul sınırları dışında meydana gelen ve bazı öğrencilerin yaralanmasıyla sonuçlanan kavgalar %70,1**) Öğülmüş'ün çalışmasında üçüncü sırada (%64,9), bu araştırmada üçüncü sırada yer alan olay (**okuldaki çeşitli öğrenci grupları arasında toplu kavga olayları %70,1**) Öğülmüş'ün araştırmasında altıncı sırada (%57,6), yine bu araştırmada dördüncü sırada yer alan olay (**okulda bazı öğrencilerin paralarının çalınması ya da özel eşyalarının kaybolması %63,7**) 1995'te yapılan araştırmada birinci sırada (%76,4) yer almaktadır. Diğer maddelerde de benzer sonuçların olduğunu görmek mümkündür. Bu sonuçlar 1995'te öğrenci görüşlerine göre ifade edilen şiddet ve saldırganlık olaylarının 2003'te de öğrenci görüşlerine göre aynı yoğunlukta yaşanmış olduğunu göstermektedir.

Liselerde meydana geldiği belirtilen en yaygın olay, **“okulun masa ve sandalyelerini kasıtlı olarak kıran, bunların üzerini kazıyan veya çizen, tekme atarak duvarların boya ve badanasını kirleten öğrencilerin bulunması”** olayıdır. Öğrencilerin %70,9'u, mezun oldukları lisede bu şekilde davranarak okula zarar veren bir öğrenci tanıdıklarını belirtmişlerdir. Bu araştırma kapsamında ulaşılan 358 öğrencinin, değişik yerleşim birimlerinde bulunan (ilçe, il, büyük şehir), 14 çeşit okul türünden, beş değişik mezuniyet yılında mezun olduğu göz önünde bulundurulduğunda ne kadar çok sayıda okuldaki durumu ifade ettikleri anlaşılabilir. Okulların temel işlevlerinden biri de öğrencilere, okulda istenen davranışları ve modelleri sunan ve istenmeyenleri ise bünyesinden arındıran bir çevre sunmasıdır. Belirtilen sonuç, öğrenci görüşlerine göre, hem 1995'te, hem de 2003 yılında böyle bir çevrenin maalesef birçok okulda hâlen sunulmadığını ya da yetersiz olduğunu göstermektedir.

İkinci sırada **“okul sınırları dışında meydana gelen ve bazı öğrencilerin yaralanmasıyla sonuçlanan kavgalar”**(%70,1)oranıyla yer almaktadır. Üçüncü sırada **“okuldaki çeşitli öğrenci grupları arasında toplu kavga olayları”** yine(%70,1)oranıyla yer almaktadır. Öğrencilerin aralarındaki sorunları, gerek okul dışında gerek okul içerisinde gruplar oluşturarak kavga yoluyla çözmeye çalıştıkları anlaşılmaktadır. Bu bulguları destekleyen bazı maddeler ise; **“okul sınırları içinde bazı öğrencilerin yaralanmasıyla sonuçlanan herhangi bir kavga olayı”** % 57,3 ile **“liseye giderken herhangi bir gün yanında bıçak, muşta, şiş, sopa, zincir vb. gibi bir alet taşıdığı görülen arkadaşın bulunması”** %46,9 oranında yedinci sırada yer alması, okul içinde ve dışında olabilecek her türlü kavgaya gençlerin hazırlıklı olarak okula geldikleri ya da kendilerini koruma ve gözdağı verme isteği gibi yorumların yapılmasını olanaklı kılmaktadır. Üstelik **“okuldaki herhangi bir öğretmenin bir öğrenci (ya da bir grup öğrenci) tarafından tartaklanması veya dövülmesi”** olayının **görülme sıklığı** %53,1 ile altıncı sırada yer alması, öğrencilerin kendi aralarındaki kavgalarının, öğretmenlerin öğrencilerinin önünde tartaklanması ve dövülmesi gibi olaylara kadar hiç azımsanmayacak şekilde genişlediğini göstermektedir. Bu sonuçlar bize, liselerde okul içi ve dışında asayişin yeterince sağlanmadığını ya da öğrencilerin ve öğretmenlerin “öğrenciler tarafından dövülme, tartaklanma korkusu yaşadıkları” yorumunun yapılmasına imkân verebilir. Öğretmenlerin okulun içinde bu tedirginliği yaşarken, nasıl ders verebileceği, bu öğrencilere nasıl not verebileceği, sınıf içinde disiplini nasıl sağlayacağı, öğrenciler arasında nasıl adil olabileceği tartışılabilir.

Öğülmüş'ün araştırmasında okul sınırları dışındaki kavgalar %64,9 yüzde ile üçüncü sırada, öğrencilerin yanında bıçak, muşta, şiş, sopa, zincir vb. gibi bir alet taşınması olayı %64,5 yüzde ile dördüncü

sırada, bir öğretmenin öğrenciler tarafından tartaklanması ya da dövülmesi olayı ise %58,3 ile beşinci sırada yer almaktadır. Bu bulgulara dayanılarak okullarda görülen şiddet ve saldırganlık davranışlarının öğrencilerin davranışlarını olumsuz yönde etkileyeceği ve öğrencilerin, zorba denilebilecek bu kişilerin istediklerini yapmak ya da boyun eğmek zorunda kaldıkları söylenebilir. Bu yüksek kaygı düzeyine sahip bir öğrencinin, okuldaki derslerinde istenilen düzeyde performans göstermesi beklenemez.

Bu araştırmada “**okulda bazı öğrencilerin paralarının çalınması ya da özel eşyalarının kaybolması**” %63,7 ile dördüncü sırada yer almaktadır. Ortaya çıkan bu durum 1995 yılında Öğülmüş tarafından yapılmış olan araştırmada da bu olay %76,4 ile birinci sırada çıkmış ve lise öğrencilerinin okulda kendilerini güvende hissetmedikleri şeklinde ya da en azından “mal güvenliği”ne yönelik ciddi bir tehdit olarak algıladıkları şeklinde yorumlanmıştır. Bu güven ortamının bugün henüz yeterince sağlamadığı ve öğrencilerin tehdit algılarının sekiz yıl sonra yapılan bu çalışmada da oldukça yüksek bir yüzde ile çıkmış olduğunu görmek oldukça çarpıcıdır.

Öğrencilerin mezun oldukları liselerde en az tanık oldukları üç olay ise, “**okula bomba konulduğu veya konulacağı şeklinde asılsız bir ihbarda bulunulması**” %20,9, “**liseye giderken herhangi bir gün yanında bıçak, muşta, şiş, sopa, zincir vb. bir alet taşıma**” %13,7, “**lisede, öğrenciler arasında ölümle sonuçlanan herhangi bir olay**” %11,7 şeklinde sıralanmaktadır.

Tablo 5.

Mezun Olunan Liselerde Meydana Geldiği Belirtilen Şiddet ve Saldırganlık Olaylarının Dağılımı

Sıra No	Liselerdeki Şiddet ve Saldırganlık Olayları	Görülme Sıklığı %	1995’ te Görülme Sıklığı
1	Okuldaki masa ve sandalyeleri kasıtlı olarak kıran, bunların üzerini kazıyan veya çizen tekme atarak duvarların boya ve badanasını kirleten bir öğrenciyi tanıma	70,9	74,6
2	Okul sınırları dışında, okulunuzdan bazı öğrencilerin yaralanmasıyla sonuçlanan bir kavga	70,1	64,9
3	Okuldaki çeşitli öğrenci grupları arasında toplu kavga olayları	70,1	57,6
4	Okulda, zaman zaman bazı öğrencilerin paralarının alınması, öğrencilerin spor malzemelerinin, defter, kitap, mont, vb. özel eşyalarının kaybolması gibi olaylar	63,7	76,4
5	Okul sınırları içinde bazı öğrencilerin yaralanmasıyla sonuçlanan herhangi bir kavga	57,3	64,9
6	Herhangi bir öğretmenin bir öğrenci (ya da bir grup öğrenci) tarafından tartaklanması veya dövülmesi	53,1	58,3
7	Liseye giderken herhangi bir gün yanında bıçak, muşta, şiş, sopa, zincir vb. gibi bir alet taşıyan bir arkadaş	46,9	64,5
8	Okuldaki herhangi bir öğrenciye cinsel içerikli lâflar atılarak ya da başka bir biçimde sarkıntılık yapılması	46,9	54,7
9	Okula ait herhangi bir eşyanın çalınmasını görme veya duyma	46,9	37,3
10	Okuldaki öğrenciler arasında, toplu kavga olaylarına adları karışan ve çete olarak nitelenebilecek türde bir öğrenci grubu	45,3	51,1
11	Okulun kapı ve pencerelerine ya da elektrik, kalorifer veya su tesisatına kasıtlı olarak zarar veren ve bunları bozmaya çalışan bir öğrenci	39,7	43,5
12	Okulda, öğrencilerle okulda görevli memurlar ya da hizmetliler arasında herhangi bir kavga	33	28,6
13	Okulun binasına, spor salonuna veya bahçesine izinsiz girilerek okula ait bir eşyanın tahrip edilmesi	32,1	23,6
14	Liseye gidiş-gelişler sırasında, cinsel içerikli lâflar atılarak ya da başka bir biçimde sarkıntılık	30,4	

	olayı		23,6
15	Bazı öğrencilerin okulda görevli bayan öğretmenlere cinsel içerikli lâflar atması ya da sarkıntılık yapması	28,8	19,2
16	Okulda acil durumlarda kullanılması gerektiği belirtilen düğmeye basılarak asılsız yangın alarmı verilmesi	28,8	8,0
17	Okula bomba konulduğu veya konulacağı şeklinde asılsız bir ihbarda bulunulması	20,9	16,7
18	Liseye giderken herhangi bir gün yanında bıçak, muşta, şiş, sopa, zincir vb. bir alet taşıma	13,7	12,7
19	Lisede, öğrenciler arasında ölümlle sonuçlanan herhangi bir olay	11,7	5,1

Tablo - 6

Liselerdeki Şiddet ve Saldırganlık Olaylarının Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi

S I R A N O	Liselerdeki şiddet ve saldırganlık olayları	DEĞİŞKENLER					Görülme Sıklığı %
		Mez. Yılı	Okul Türü	Yaş	Cinsiyet	Yer	
1	Okuldaki masa ve sandalyeleri kasıtlı olarak kıran, bunların üzerini kazıyan veya çizen tekme atarak duvarların boya ve badanasını kirleten bir öğrenciyi tanıma				**		70,9
2	Okul sınırları dışında, okulunuzdan bazı öğrencilerin yaralanmasıyla sonuçlanan bir kavga		**	*	**		70,1
3	Okuldaki çeşitli öğrenci grupları arasında toplu kavga olayları		**	**			70,1
4	Okulda, zaman zaman bazı öğrencilerin paralarının alınması, öğrencilerin spor malzemelerinin, defter, kitap, mont, vb. özel eşyalarının kaybolması gibi olaylar						63,7
5	Okul sınırları içinde bazı öğrencilerin yaralanmasıyla sonuçlanan herhangi bir kavga		**	*	**		57,3
6	Herhangi bir öğretmenin bir öğrenci (ya da bir grup öğrenci) tarafından tartaklanması veya dövülmesi		**		**		53,1
7	Liseye giderken herhangi bir gün yanında bıçak, muşta, şiş, sopa, zincir vb. gibi bir alet taşıyan bir arkadaş	*	**		**	*	46,9
8	Okuldaki herhangi bir öğrenciye cinsel içerikli lâflar atılarak ya da başka bir biçimde sarkıntılık yapılması		**		**	*	46,9
9	Okula ait herhangi bir eşyanın çalınmasını görme veya duyma				**	*	46,9
10	Okuldaki öğrenciler arasında, toplu kavga olaylarına adları karışan ve çete olarak nitelenebilecek türde bir öğrenci grubu		**				45,3
11	Okulun kapı ve pencerelerine ya da elektrik, kalorifer veya su tesisatına kasıtlı olarak zarar veren ve bunları bozmaya çalışan bir öğrenci	*	**		**	*	39,7
12	Okulda, öğrencilerle okulda görevli memurlar ya da hizmetliler arasında herhangi bir kavga			**	*	*	33
13	Okulun binasına, spor salonuna veya bahçesine izinsiz girilerek okula ait bir eşyanın tahrip edilmesi				**	*	32,1
14	Liseye gidiş-gelişler sırasında, cinsel içerikli lâflar atılarak ya da başka bir biçimde sarkıntılık olayı				**		30,4
15	Bazı öğrencilerin okulda görevli bayan öğretmenlere cinsel içerikli lâflar atması ya da sarkıntılık yapması		*		**	**	28,8
16	Okulda acil durumlarda kullanılması gerektiği belirtilen düğmeye basılarak asılsız yangın alarmı verilmesi				**	**	28,8
17	Okula bomba konulduğu veya konulacağı şeklinde asılsız bir ihbarda bulunulması		**		**		20,9
18	Liseye giderken herhangi bir gün yanında bıçak, muşta, şiş, sopa, zincir vb. bir alet taşıma	**	*	**	**	*	13,7
19	Lisede, öğrenciler arasında ölümlle sonuçlanan herhangi bir olay	**	**	**	**		11,7

* p<.05, ** p<.001

Liselerde Meydana Gelen Şiddet ve Saldırganlık Olayları İle Bu Olayların Çeşitli Değişkenlerle İlişkisi (Tablo -6)

Bu araştırmada elde edilen bulgular bazı değişkenlere göre şu şekilde özetlenmiştir: Cinsiyete göre okuldaki masa ve sandalyeleri kasıtlı olarak kırılması, kazınması, çizilmesi veya tekme atarak duvarların boya ve badanasının kirletilmesi (Erkek %83,7, Kız %64,3), okulun kapı, pencere ya da kalorifer veya su tesisatına kasıtlı zarar verme olayı (Erkek %83,7, Kız %64,3), okul içinde ve dışındaki yaralanmayla sonuçlanan kavga olayları (Erkek %83,7, Kız %64,3), bir öğretmenin dövülmesi, tartaklanması olayı (Erkek %83,7, Kız %64,3), lisedeki memurlar ya da hizmetliler arasında kavga olayı (Erkek %83,7, Kız %64,3), liseye giderken yanında bıçak, muşta, şiş, sopa, zincir vb. alet taşıma ve taşıyan arkadaşın görülmesi (Erkek %83,7, Kız %64,3), bayan öğretmene lâf atılması ya da sarkıntılık yapılması olayları kız öğrencilere göre erkek öğrencilerde .05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Öğrencilerin cinsiyeti ile kendilerine yönelik sarkıntılık yapıp yapılmadığını belirtmeleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<.05$). Kendilerine sarkıntılık yapıldığını belirten kızların oranı %35,7 iken, erkeklerin oranı %20,3'dür. Aynı şekilde 1995 yılında yapılan çalışmada da kızların oranı %47,5 iken, erkeklerin oranı %4,6'dır. Bu bulgular kız öğrencilere liseye gidip gelirken daha çok sarkıntılık yapıldığını göstermektedir. Ancak bizim çalışmamızda çıkan sarkıntılık yapılan erkek öğrencilerin yüzdesi hiç de azımsanacak bir yüzde değildir.

Öğrencilerin cinsiyeti ile, okuldaki herhangi bir öğrenciye ya da bayan öğretmene sarkıntılık yapıldığına tanık olmaları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<.001$). Kız öğrencilerin %36,6'sı erkek öğrencilerin ise %66,7'si kız öğrencilere sarkıntılık yapıldığını gördüklerini, kız öğrencilerin %43,9'u erkek öğrencilerin, %20,9'u ise görevli bayan öğretmenlere bazı öğrencilerin sarkıntılık yaptığını gördüğünü ifade etmişlerdir. Okul türüne göre bu olay en fazla genel liselerde %39,3 oranında görülmektedir ($p<.05$). Bu bulgu 1995 yılında yapılan çalışmada da kız öğrencilerde %45,5, erkek öğrencilerde %62,9 olarak bulunmuştur.

Okul türüne göre liseye giderken yanında bıçak, muşta, şiş, sopa, zincir vb. alet taşıma ve taşıyan arkadaşının görülmesi olayı .05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Genel liselerden mezun olan öğrencilerin %22,1'i böyle bir alet taşıdığını ifade etmektedirler. Liseye giderken yanında bıçak, muşta, şiş, sopa, zincir vb. alet taşıyan arkadaşı olanların yüzdesi genel liselerden mezun olanlarda %62,9 oranında ifade edilmiştir. Bu bulgu genel liselerde okuyan öğrencilerin bu aletleri taşıma ihtiyacını diğer okul türlerinden mezun olanlara göre daha fazla hissettiklerini göstermektedir.

Mezun olunan okulun bulunduğu yerleşim birimine göre bayan öğretmenlere sarkıntılık yapılması %37 (İl %25,9, büyük şehir %18,2), herhangi bir öğrenciye sarkıntılık yapılması oranı %55,8 oranıyla diğer yerleşim birimlerine göre (İl %39,7, büyük şehir %40,9) daha yüksek görüldüğü bulunmuştur ($p<.05$). Herhangi bir öğrenciye sarkıntılık yapıldığını görme olayı okul türü açısından da anlamlı bulunmuştur. Genel liselerden mezun olan öğrenciler %62,9, kız meslek liselerinden mezun olan öğrenciler %60 oranında bir öğrenciye sarkıntılık yapıldığına tanık olduklarını belirtmişlerdir ($p<.001$).

Yerleşim birimine göre liseye giderken yanında bıçak, muşta, şiş, sopa, zincir vb. alet taşıyan arkadaşı olma .05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. İllerde %55,2, İlçelerde %46,1, büyük şehirlerde %37,5 oranında bulunmuştur. Bu sonuç, illerdeki okullardan mezun olan öğrencilerin diğer yerleşim birimlerindeki okullardan mezun olan öğrencilere göre bir alet taşıyan arkadaşlarına tanık olduklarını belirtmişlerdir.

Okula izinsiz girilerek zarar verilmesi ile okulun bulunduğu yerleşim birimi ve cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. İlçelerde bulunan okullardan mezun olan öğrenciler diğer yerleşim birimlerinden mezun olan öğrencilere göre daha fazla oranda okula izinsiz girilerek okullarına zarar verildiğini ifade etmişlerdir %39 (İl %28,4, büyük şehir %25). Erkek öğrencilerde bu oran %42,3, kız öğrencilerde %26,8dir (p<.001).

Mezun olunan lisenin türü, cinsiyet ve mezuniyet yılı ile lisede öğrenciler arasında ölümle sonuçlanan bir olay olması arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (p<.001). Okul türüne göre Fen liselerinden mezun olan öğrenciler %40, genel liselerden mezun olan öğrenciler %21,4 ve diğer okul türlerinden mezun olan öğrenciler ise daha düşük oranlarda böyle bir olayın olduğunu ifade etmişlerdir. Bu olayın 1998 yılında mezun olan öğrenciler arasında %21,4, 1999 yılında mezun olan öğrenciler arasında %7,6, 2000 yılında mezun olan öğrenciler arasında %9,4 oranında bulunmuştur. 1995 yılında yapılan çalışmada bu oranlar, 1993 yılında mezun olan öğrenciler arasında %2, 1994 yılında mezun olanlar arasında %7,2, 1995 yılında mezun olanlar arasında %2,9 oranında bulunmuştur. Cinsiyete göre ise erkek öğrencilerin %21,1'i, kız öğrencilerin %6,8'i öğrenciler arasında ölümle sonuçlanan bir olay gördüklerini ifade etmişlerdir.

Okula ait bir eşyanın çalınmasını duyma ile cinsiyet ve yerleşim birimi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Erkek öğrenciler %60,2, kız öğrenciler ise %40 oranında tanık olduklarını belirtmişlerdir(p<.001). Yerleşim birimine göre ise ilçelerde %51,9, illerde %50, büyük şehirlerde %34,1 oranında tanık olduğu bildirilmiştir (p<.05). Bu oran 1995'te yapılan çalışmada ilçelerde %35,2, illerde %39, büyük şehirlerde %37,5 oranında duyulduğu ifade edilmiştir (p<.05)

Sonuç ve Öneriler

Liselerdeki şiddet ve saldırganlık olaylarına yönelik önerileri üç boyutta ele almak mümkündür.

1. Ailelere yönelik öneriler

- Çocuklarının sorunlarıyla daha yakından ilgilenilmelidirler
- Şüpheli davranışlara karşı daha dikkatli olunmalıdır
- Çocuklarla iletişime açık olunmalıdır, gelişim özellikleri dikkate alınarak gelişim görevlerini yerine getirmeleri için uygun ortam ve fırsatlar sağlanmalıdır
- Çocuklarının zor durumlarında hep ilk olarak başvuru alan kişiler olunabilmelidir
- Okul idaresi ve öğretmenlerle işbirliği yapılmalıdır

2. Yetkililere yönelik öneriler

- Millî Eğitim Bakanlığı, okullarda meydana gelen şiddet ve saldırganlık olaylarına karşı gerekli yasal düzenlemeleri yapmalıdır
- Okul yönetimleri okulları içindeki şiddet ve saldırganlığı önleme ve başa çıkma stratejileri geliştirmelidir
- Okul çalışanları şiddet ve saldırganlık olaylarını tüm yönleri ile tanımalı ve öğrenciler üzerindeki olumsuz etkileri konusunda bilinçlendirilmelidir. Bu konuda hizmet-içi eğitim ve seminerler verilebilir
- Empati, sevecen ve şiddet, saldırganlık içermeyen çatışma çözme stratejilerine programlarda yer verilerek,

eğitimcilerin de bilgi, beceri ve tutumlarını değiştirerek yeni bilgi, beceri ve tutumlar geliştirmeleriyle bu sorunun aşılabileceği belirtilmektedir

- Sınıf içinde ve dinlenme aralarında öğrencileri dikkatle izlemeli, şüpheli durumlarda gerekli tedbirleri alarak

güvenlik birimlerini ve idarecileri haberdar etmelidirler

- Maddî imkânsızlıklar çeken ailelerin çocukları devlet eliyle okutulmalı ve ailelere asgarî düzeyde devlet güvencesi sağlanmalıdır.

3. Araştırmacılara ve eğitimcilere yönelik öneriler

- Öğrenciler şiddet ve saldırganlığa maruz kaldıklarında bunu aileleri ve öğretmenleri ile paylaşmaları konusunda yüreklendirilmeli, bilgilendirilmelidir. Öğrenciler böyle bir konuda açıklama yaptığı zaman pişman olmamaları ve daha fazla zarar görmemeleri için her türlü tedbir alınmalıdır.

- Liselerdeki ve ilköğretim okullarındaki şiddet ve saldırganlık olayları sürekli kontrol edilmeli, çeşitli değişkenler dikkate alınarak tüm ülke çapında izleme çalışmaları yapılmalı ve bulgular doğrultusunda alınacak tedbirler belirlenerek bir üst kurul tarafından hemen işe koşulmalıdır.

- Öfke kontrolü, zorbalık, akran ara buluculuğu, atılgnlık eğitimi, çatışma çözme, sorun çözme vb. konularda

lise öğrencilerine yönelik grupla psikolojik danışma programları hazırlanmalı ve bu programların öncelikle psikolojik danışmanlara eğitimleri verilerek uygulanmalıdır.

Kaynaklar

Balcıoğlu, İ. (2000). *Biyolojik, Sosyolojik Psikolojik Açıdan Şiddet*. Yüce Yayım. İstanbul.

Başaran, İ.E. (1996). *Eğitim Yönetimi*. Yargıcı Matbaası, Ankara.

Çankır, Ş. ve Kepenekçi, Y. (2003). “Öğrenciler Arası Zorbalık”. *Eğitim Yönetimi*. Bahar 2003. Ankara.

Kepenekçi, Y. (2003). “Demokratik Okul” *Eğitim Araştırmaları* Bahar 2003. Yıl 3, sayı 11. Ankara.

Kepenekçi, Y. ve Özcan, A. (2002). “Okullarda Çocuk Suçluluğunun Önlenmesi” *I. Ulusal Çocuk ve Suç: Nedenler ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu*. 29-30 Mart 2001 AÜ. ATAUM.

Krauses, W (2003). Almanya’da Okullarda Şiddet Eğilimi Artıyor. www.DW-WORLD_DE Türkçe.htm.

Mahiroğlu, A. ve Buluç, B. (2004). Şiddet Araştırmasında Trajikomik Sonuçlar. www.Haberturk.com

Öğülmüş, S. (1995). Okullarda (Liselerde) Şiddet ve Saldırganlık. Yayınlanmamış Araştırma Raporu.

Öğülmüş, S. (1995). *Tahripçilik*. Ankara Üniversitesi Basımevi. Ankara.

Öğülmüş, S.(1996). Liselerde Şiddet Olaylarının Psikolojik Temelleri, 6. *Milli Eğitim Sempozyumu. Orta Öğretimde Yeniden Yapılanma*. Türk Yurdu Yayınları. No:35

Pietzak,D. ;Petersen, G.J.; Speaker, K.M. (1998). “Perception of School Violence By Elementary And Middle School”. *Professional School Counselin*, Çev. S. Öğülmüş. 1(4), 23-29.

Pişkin, M (2002) “Okul Zorbalığı: Tanımı, İlişkili Olduğu Faktörler ve Alınabilecek Önlemler”. *Eğitim Bilimleri Dergisi* 2(2). Ankara.

Yörükoğulu, A. (1990). *Gençlik Çağı. Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunlar*. Özgür Yayın-Dağıtım. İstanbul.

Summary

THE VIOLENCE AND AGGRESSION TENDENCIES OF HIGH SCHOOL STUDENTS

Emine DURMUŞ*

Uğur GÜRGAN**

Schools are the places where children spend most of their time apart from their families. Schools may help in decreasing the crime rates in the society while giving education and training.

One of the basic functions of the school is to provide students an environment where undesired behaviors and models are eliminated. One of the preconditions of carrying out educational activities at school is to ensure order and security at school.

The general aim of this research is to define what kind of violence and aggression incidents occur in our high schools and how often they occur based on the statements high school graduated students made. At the same time it is examined whether there is a relation between violence and aggression incidents at school and the type of schools that students graduated, the year of graduation, the district of school and gender of students or not.

This study is a descriptive research model based on statements of high school graduate students about violence and aggression incidents, which occur in our high schools.

Results and Evaluation

Among the four incidents that occur most frequently in our high schools or defined to occur the most frequent one is vandalism (students who break tables and chairs on purpose, scratch and scrape their surface, stain paint or white wash of walls by kicking) with 70,9% .And others are fight outside the school which result in injury of some students with 70,1%, fight among different groups of students with 70,1% and some students whose money is stolen or private belongings are lost.

The first most frequent incident occurring in high schools is vandalism. 70,9% percent of students stated that they knew a student who vandalized school property in some way during their high school education.

If we take into account that 358 students in the scope of this research graduated from 14 different types of schools in different areas in five different years, we can understand that they indicate the situation in a large number of schools. One of the basic functions of the schools is providing students an environment presenting desired behaviors and models and eliminating undesired ones. Results show that according to the opinions of the

---

Address for correspondence: * Arş. Gör. Emine Durmuş, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bölümü. ** Arş. Gör. Uğur Gürkan, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bölümü, ugurgan@hotmail.com.

students between 1995 and 2003 most of the schools still can not provide such an environment or provide it inadequately.

The second most frequent incident is fights outside the school resulting with injury of some students with 70,1% percent.

The third most frequent incident is fights among different groups of students with 70,1% percent. It is assumed that students try to solve their problems fighting in groups inside and outside the school. Some information supporting this data is: some kind of fights inside the school resulting in injury with 57,3% and a high school friend who is carrying a tool such as a knife, screwdriver, brass knuckles, chains or stick when going to school with 46.9% is the seventh most frequent incident. This proves that students come to school ready for every kind of fight inside and outside the school and they want to protect themselves or scare others in a way. Also “a teacher who is beaten or treated roughly by a student or a group of students” is the sixth most frequent incident with 53.1% . This proves that fights among students has been spreading out too much involving teachers being beaten or treated roughly in front of their students. We can evaluate from these results that there is not sufficient order and security inside and outside the school and students and teachers are under threat of being beaten or treated roughly. It is another discussion how teachers can give lectures, give grades to student, ensure discipline in the classrooms and be just and fair among students.

The fourth most frequent incident is “some students whose money is stolen or private belongings are lost” with 63.7%. This was the first most frequent incident with 76.4% in research made by Öğülmüş in 1995 and evaluated as students did not feel secure in the school and at least they felt a serious threat against personal security.

It is striking to see that security environment has not been provided yet and this research made 8 years later indicating with a high percentage students still feel under threat and insecure.

The least frequent incidents students faced/witnessed in high schools are “false denouncing on bombs in schools” with 20,9% “carrying a knife, screwdriver, brass knuckles, chains stick etc. when going to school” with 13,7% and “any incident among students resulted in death with 11,7%.

Taking into account the relations of the result with different variables, some suggestions were made for researchers, families and authorities.